

به نام خدا

تقریب از منظر علمای

«دارالتقریب»

نگاهی به افکار و آراء علما و

اندیشمندان جهان اسلام

مؤلف :

کریم نافعى فرد

انتشارات عابد

پاییز : ۱۳۸۳

نافعی فرد، کریم، ۱۳۳۱ -
تقریب از منظر علمای "دارالتقریب" / کریم نافع فرد
تهران، عابد، ۱۳۸۳، ۶۴ ص.

ISBN: 964 - 364 - 426 - X

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.
۱. تقریب مذاهب ۲. وحدت اسلامی. الف. عنوان
۲۹۷/۴۸۲ BP ۲۳۳ / ۵ / ۸۲ ت ۷

عنوان: تقریب از منظر علمای دارالتقریب

کریم نافع فرد

ناشر: انتشارات عابد

ناظر فنی: مؤسسه فرهنگی هنری کاوش هنر تهران

لیتوگرافی، صحافی و چاپ: دانشگاه تربیت معلم

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

چاپ اول پاییز ۱۳۸۳

کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است.

قیمت: ۷۰۰ تومان

مرکز پخش: تهران، خ ستارخان، خ شهید دکتر حبیب اللهی، نبش کوچه شهید

جعفریان صادق، پلاک ۳۲ انتشارات عابد.

تلفن: ۶۵۱۵۲۴۹ - ۶۵۱۳۳۲۱

فهرست مندرجات

۵.....	پیش گفتار.....
۷.....	آشنایی مختصر با جماعت تقریب.....
۱۱.....	تقریب از منظر عقل.....
۳۵.....	تفرقه در بوته نقد.....
۵۱.....	نسیم فرصت.....
۶۱.....	پانویس ها.....
۶۳.....	منابع و مأخذ.....

پیش‌گفتار

تقریب همان گونه که از مفهوم آن بر می آید به معنای نزدیکی و نزدیک شدن به یکدیگر بوده و طرف خطاب آن در این مبحث عموم مسلمانان می باشد. مسلمانانی که از نظر کمیت، کمیت قابل توجهی را به خود اختصاص داده اند و این در حالی است که از نظر وحدت و همبستگی و یاری رساندن به یکدیگر در مواقع بحرانی، بسیار دور و متفرق از یکدیگر سیر می کنند. ممکن است این پرسش عنوان شود که چه ضرورتی دارد مسلمانان به یکدیگر نزدیک شوند؟ مگر روشی که در حال حاضر دنبال می کنند چه اشکالی دارد؟ آیا منظور این است که همه بسیج شوند و یک حکومت واحد جهانی تشکیل دهند، مثل امپراتوری عثمانی و امثال آن؟ یا منظور دیگری در کار است؟ در پاسخ به پرسش های فوق بایستی گفت منظور از وحدت و همبستگی میان مسلمانان، به هیچ وجه تحقق حکومت واحد جهانی نبوده و ما خود نیز با این ایده به شدت مخالفیم، اما چه شده که احیای وحدت و همبستگی میان مسلمانان را امری ضروری و حیاتی میدانیم این برمی گردد به وضعیت اسفبار و نگران کننده ای که در حال حاضر مسلمانان جهان را در بر گرفته است. وضعیت ناهنجاری که پشت آن سیاست های غیرانسانی دولت های استعماری قرار دارد. دولت هایی که در راستای دستیابی به منافع نامشروع خود، چیزی جز سیاست تفرقه بینداز و چپاول کن را دنبال نمی کنند. اگر ما خواهان وحدت و همبستگی میان مسلمانان هستیم، این نه به منظور تحقق حکومت واحد جهانی، که به منظور برونرفت جوامع اسلامی از این باتلاقی است که هر روز بیش از پیش آنان را به کام خود می کشد. گرچه اساس تقریب همان گونه که خواهد آمد، مبتنی بر تحقق وحدت و همبستگی میان مذاهب اسلامی است، اما بایستی دانست این شجره زمانی ثمره خود را می دهد که مسلمانان در عرصه های دیگری چون عرصه های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی نیز وحدت نظر و همبستگی داشته باشند.

بدیهی است منظور آن نیست که همگی تابع یک حکومت، یک سیاست، یک اقتصاد و یک فرهنگ باشند. خیر! بلکه منظور آن است که با هر شیوه حکومت و تحت هرگونه سیاست، اقتصاد و فرهنگی که هستند، نسبت به یکدیگر بی توجه نباشند و یکدیگر را در شرایط بحرانی، تنها نگذارند.

با عنایت به تلاش‌های ارزشمندی که از سوی شخصیت‌ها، مراکز و سازمان‌های اسلامی در راستای تقریب ملل مسلمان به عمل آمده، و با تأکید بر این که نوشتار حاضر نیز جز انعکاس آنها نیست، نگارنده امیدوار است بدین وسیله سهمی هرچند اندک از این حرکت بزرگ را به خود اختصاص داده، و باشد که از زمره جماعت تقریب محسوب گردد.

شایان ذکر است چون «دارالتقریب مذاهب اسلامی» از نظر قدمت تاسیس و کوشش در راستای تقریب مذاهب و ملل مسلمان، نسبت به مجمع تقریب مذاهب اسلامی در ایران، از سابقه‌ای بیشتر برخوردار بود، لذا نوشتار حاضر به معرفی نظریات علمای دارالتقریب و همچنین اقدامات آنان اختصاص یافت، با این امید که نظریات علمای مجمع تقریب مذاهب اسلامی و اقدامات انجام یافته از سوی آن نیز، در نوشتاری دیگر مورد بررسی قرار گیرد.

کریم نافع‌ی فرد

تهران ۱۳۷۸ ه. ش - ۱۹۹۹ میلادی

آشنایی مختصر با جماعت تقریب

بررسی و ارزیابی علل و انگیزه‌هایی که در طول تاریخ موجب گردیده‌اند میان فرق و مذاهب اسلامی، خاصه اهل سنت و شیعه اختلاف و ضدیت ایجاد شود، از موضوعاتی است که تا کنون بسیاری از علما و دانشمندان اسلامی بدان پرداخته‌اند. بدیهی است اگر از اقدامات تعدادی از آنها مطلع باشیم، به واسطه وسعت جهان اسلام، قطعاً از اقدامات بسیاری از آنها بی اطلاع خواهیم بود. آنچه که در ادامه می‌آید نظریات و اقدامات مربوط بدان معدود مواردی است که نگارنده بدان‌ها دسترسی یافته، و خلاصه‌ای از آنرا در اختیار خواننده قرار داده است.

یکی از برجسته‌ترین مراکزی که در حدود نیم قرن از تأسیس آن میگذرد، و از ابتدا تا کنون در راستای ایجاد تقریب و همبستگی میان فرق و مذاهب اسلامی تلاش نموده "دارالتقریب بین المذاهب الاسلامیه" می باشد.

دکتر بی‌آزار شیرازی در کتاب: "همبستگی مذاهب اسلامی" مطالب جالبی تحت عنوان "دبیاچه مترجم" بیان نموده‌اند که ما را در جهت کسب اطلاعات بیشتر نسبت به موضوع "جمعیت دارالتقریب اسلامی" یاری می‌دهد. ایشان در مقاله مزبور آورده‌اند:

«... در طول تاریخ شخصیت‌های مختلفی مانند مأمون خلیفه عباسی، نادر شاه افشار و سید مرتضی علم‌الهدی از قدما، و سید جمال الدین معروف به افغانی، کواکبی و غیره از متأخرین هر یک به نحوی در راه وحدت مذاهب اسلامی تلاش و کوشش بسیار کردند ولی چون دعوت‌ها انفرادی و هدف بعضی وحدت سیاسی بود، نتیجه‌ای حاصل نگردید، و خداوند این توفیق را نصیب رجال دارالتقریب نمود که توانست در مدت کوتاهی (ربع قرن) میان مذاهب اسلامی همبستگی و تقریب برقرار سازد. این توفیق در اثر علل و عواملی بود که دست به دست هم دادند و این موفقیت و پیروزی بزرگ را پدید آوردند. موارد

زیر از جمله آن علل و عوامل اند:

الف - فکرة تقریب بر اساس علمی و عقلی استوار گردید و چیزی که بر اساس علم پدید آید بر جای خود ثابت می ماند، به خلاف دعوت هایی که بر پایه عواطف زودگذر گذاشته می شود، و با تغییر عواطف نیز تغییر می یابد.

ب - دعوت تقریب از صورت فردی خارج گردید، و بر دوش شخصیت هایی قرار گرفت که هر کدام دارای مرکز علمی و خصائص اخلاقی و مورد احترام همگان بودند، و از این رو تقریب همیشه از حوادث فردی در امان بود.

ج - یکی دیگر از مهمترین پایه های استقرار دعوت تقریب پیوستن چند تن از شخصیت های بزرگ و استثنایی عالم اسلام به این جمعیت بود، از جمله: مرجع بزرگ و عالیقدر شیعه آیت... العظمی آقای بروجردی از قم و مرحوم آیت... محمدحسین آل کاشف الغطاء از مراجع نجف اشرف، و آیت... سید عبدالحسین شرف الدین از مراجع بزرگ شیعه در لبنان، که پیوستن این شخصیت ها موجب اطمینان علمای تشیع به قداست و خلوص این دعوت گردید.

شیخ عبدالمجید سلیم مرجع بزرگ افتاء و فقاہت اهل سنت، شخصیت وزین و غیر قابل انکاری که از حیث وسعت معلومات و فضایل اخلاقی کم نظیر بود. مرحوم شیخ حسن البنا مؤسس و رهبر اخوان المسلمین، او نیز از آغاز با مؤسس تقریب بیعت کرد، و اهمیت وجود او در دارالتقریب کمتر از عبدالمجید سلیم نبود، منتهی با این فرق که پیوستن عبدالمجید سلیم، قلوب علمای ازهر را نسبت به این دعوت مطمئن ساخت.

مردانی مانند علامه شهیر شیخ محمود شلتوت و دیگر فقهای مذاهب چهار گانه اهل سنت که همگی در ردیف شاگردان آن مرد بزرگ بودند، با اطمینان خاطر به این مرکز پیوستند و نیز وجود همین مرد در دارالتقریب بود که فاروق و رجال مملکتی مصر را که در اثر سعایت مغرضین به دارالتقریب بدبین شده، و قصد داشتند آن را از میان بردارند، مطمئن ساخت، و خطر آنان را برطرف نمود و پیوستن شیخ حسن البنا تأثیرش بر عموم جوانان مصر و سایر جمعیت های اسلامی سراسر جهان اسلام بود.

د - هر چند که تقریب و الازهر از یکدیگر مستقل می باشند، ولی بسیاری از

رجال ازهر به دارالتقریب کمک کردند، و فکر و قلم بهترین رجال علمی ازهر در خدمت فکره تقریب قرار گرفت، اگرچه گاهی بعضی از رؤسای رسمی ازهر با تقریب مخالف بودند.

ه - مقرر این دعوت در قاهره خود در جلب اکثریت مسلمانان بسیار موثر بود، زیرا مرکز علمی ازهر در نظر مسلمانان دارای اعتبار و احترام فراوان است. و - روش اعتدال و میانه روی و حفظ حقوق طرفین و رعایت احترام نسبت به دلیل و برهان از هر افقی که می‌درخشد، خود یکی از علل استقرار این دعوت است، و چنان که در این کتاب ملاحظه خواهد شد، اعتدال و متابعت از دلیل و برهان مدار هر بحثی قرار گرفته است.

ز - چون تقریب هدفش اصلاحی و ایجاد همبستگی بود، از آغاز به این نتیجه رسید، و به آن ایمان داشت که به هیچ عنوان نباید گرد سیاست بگردد، و یا سیاست‌های بزرگ و کوچک را در کار خود دخالت دهد. اگر چه اسلام از سیاست خردمندانه جدا نیست، ولی برای یک دعوت اصلاحی که رسالت خاصی را تعقیب می‌کند و سر و کارش با کشورهای مختلف اسلامی است که هر یک با سیاست‌های خاصی سر و کار دارند، و بعضی وابسته به بلوک‌های سیاسی خاصی هستند، مصلحت نبود که در هیچ سیاستی وارد گردد.

چون دارالتقریب متعلق به کشور و دولت خاصی نبود در سایه این روش بود که توانست طی ربع قرن در کشوری که به دفعات دستخوش تحولات اجتماعی و سیاسی شد، در امان بماند. حتی زمانی بر این دعوت گذشت که میان ایران و مصر قطع رابطه و بریدگی کامل بود، ولی دارالتقریب که در عین سادگی و دور بودن از مظاهر تشریفاتی، فوق سیاست‌ها و حکومت‌ها بود، و به تمام مسلمانان جهان تعلق داشت، به دعوت خود هم چنان ادامه داد و توانست از ربع قرن تا کنون پایدار بماند. این بود نمونه‌هایی از عوامل موفقیت دعوت تقریب، موفقیتی که در طول چهارده قرن تاریخ اسلام بی سابقه بوده است...»^۱

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، زمینه اتحاد و اتفاق اقوام و مذاهب اسلامی داخل کشور فراهم گردید، و به همین منظور "مجمع تقریب مذاهب اسلامی" در سال ۱۳۶۸ هجری شمسی، تاسیس گردید. مجمع تقریب نیز با

رهنمودهای رهبری کار خود را آغاز، و در طول سالها در زمینه هایی از جمله: جذب علما و دانشمندان طراز اول جهان به مقوله تقریب مذاهب، برگزاری چندین کنفرانس بین المللی، گردآوری و انتشار کتب و مقالات متعدد فعالیت نموده است.

سفرهای مختلف به کشورهای اسلامی و شرکت در کنفرانس های بین المللی، دعوت از علما و متفکران برجسته اسلامی به ایران و گفتگو و تبادل نظر، ارائه خدمات مختلف به برادران اهل سنت داخل و خارج کشور، تاسیس دانشگاه در راستای جذب و تربیت دانش آموختگان آشنا با امر تقریب، نیز توانسته گام های بلند و ارزشمندی در راستای اهداف خود برداشته، و سیره پیشوایان دین و صلحا را دنبال نماید.

از مهمترین اقدامات مجمع تقریب، برپائی هر ساله گردهمائی در ایام خجسته و با سعادت میلاد نبی اکرم (ص) با عنوان: "کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی" است. در این کنفرانس اندیشمندان و متفکران برجسته مسلمان از سراسر جهان شرکت جسته، و ضمن ارائه مقالات به رایزنی و تبادل نظر می پردازند. پیرامون راهکارهای وحدت جهان اسلام، تقریب مذاهب، رفع اختلافات و پیوند هرچه بیشتر ملل مسلمان با یکدیگر به تبادل نظر پرداخته، و نمود عینی و عملی وحدت میان علما و پیشوایان مذاهب مختلف را متجلی می سازند.

مجمع تقریب هر ساله با تشکیل این نشست، نقش مهمی در تنویر افکار علمای جهان اسلام و به تبع آن ملت ها نسبت به مذاهب یکدیگر ایفا نموده و موجبات رفع بدبینی ها و برداشت های نادرست را فراهم می سازد. این مجمع تا کنون با برگزاری شانزده مرحله کنفرانس، توانسته است گام های بلندی در جهت تحقق تقریب میان مذاهب اسلامی برداشته، و منشا تحولات ارزشمندی در ارتقای بینش مسلمانان گردد. اهداف مجمع تقریب مذاهب اسلامی به شرح زیر می باشد:

الف- کمک به امر احیاء و گسترش فرهنگ و معارف اسلامی و دفاع از حریم قرآن کریم و سنت رسول اکرم (ص).

ب- کوشش در راه ایجاد آشنائی و تفاهم بیشتر میان علما، متفکران و